

علوم ترسناک در آزمایشگاه شلم شوربا

معرفی کتاب «آزمایش‌های شلم شوربا با مواد خوراکی»
برگزیده‌ی کتاب فصل

سیده ربابه میرغیائی

عنوان کتاب: آزمایش‌های شلم شوربا با مواد خوراکی
نویسنده: نیک آرنولد
ترجمه: محمود مزینانی
ناشر: پیدایش
نوبت چاپ: اول ۱۳۸۸
تعداد صفحات: ۹۶ صفحه
شمارگان: ۳۵۰۰ نسخه
قیمت: ۳۵۰۰ تومان

نمی‌دانم معیارهای جایزه‌ی «کتاب فصل» برای انتخاب کتاب برگزیده در بخش «علوم و فنون» چیست ولی می‌توانم به ملاک‌های ارزش‌یابی «بنفشه حجازی» در کتاب «ادبیات کودکان و نوجوانان؛ ویژگی‌ها و جنبه‌ها» استناد کنم و شما را ارجاع بدهم به صفحه‌های ۱۶۲ تا ۱۶۴ از این کتاب که درباره‌ی «کتاب‌های علمی» است. می‌پرسید چرا؟ برای این که می‌خواهم درباره‌ی یکی از انتخاب‌های برگزیده‌ی کتاب فصل در تابستان ۱۳۸۸ به نام «آزمایش‌های شلم شوربا با مواد خوراکی» نوشته‌ی «نیک آرنولد» بنویسم که قبل‌تر با کسب جایزه‌ی بهترین کتاب علمی کودکان خوش درخشیده است. حجازی می‌نویسد: «کتاب‌های علمی، کتاب‌هایی هستند که کودکان و نوجوانان را با جهان و تفکر علمی آشنا می‌کنند و دید علمی آن‌ها را گسترش می‌دهند.»

در این تعریف، جهان مترادف است با آسمان و زمین و هر چه در این دو وجود دارد. لازمه‌ی تفکر علمی هم ارایه‌ی دلایل کافی در پاسخ است. خُب؟ خُب، اول اجازه بدهید من این حرف را از گوشه‌ی دلم بردارم و بگویم که مجموعه‌ی «علوم ترسناک» را تحسین می‌کنم و از انتشار آن خوش‌حالم. لطفاً در نظر داشته باشید این خوش‌حالی از سوی کسی ابراز می‌شود که در همه‌ی سال‌های کودکی و نوجوانی از کتاب‌های «علوم تجربی» ترسیده است! و بعد، به دبیرستان که رفت تازه فهمید «علوم» وجود ندارد و جهان تقسیم شد به فیزیک و زیست و شیمی.

«علوم ترسناک» از سوی نشر پیدایش برای نوجوانان منتشر شده است. موضوع اصلی کتاب‌های این مجموعه طرح و بیان مسایل علمی است اما، دیگر خبری از آن متون سخت و آزمایش‌های دشوار و تصاویر کتاب‌های مدرسه نیست. برخلاف عنوان مجموعه، کتاب‌های «نیک آرنولد» دوست‌داشتنی هستند. روی جلد تأکید شده که علوم ترسناک «کتاب خودآموز» است. (البته، این کتاب خودآموز هیچ شباهتی ندارد به کتاب‌هایی که در ایران تحت‌عنوان «خودآموز» و یا «گام‌به‌گام» منتشر می‌شوند و در آن‌ها به سؤال‌های کتاب‌های درسی جواب گفته‌اند. حل‌المسائل را می‌گویم یا به قول دبیر عربی‌مان در مدرسه؛ «کتاب‌های ضالّه»). و تاکنون، بیش‌تر از بیست کتاب از این مجموعه توسط «محمود مزینانی» از زبان انگلیسی به فارسی ترجمه و چاپ شده است؛ آزمایش‌های شگفت‌انگیز، آزمایش‌های جورواجور با اعضای بدن، آزمایش‌های حسابی مشهور، آزمایش‌های مغز شگفت‌انگیز، گوارش نفرت‌انگیز، آزمایش‌های انفجاری، هیولاهای میکروسکوپی، نبرد ترسناک برای پرواز، میکروب‌های ترسناک، مغز پیچیده، خودآزمایی‌های علوم ترسناک، هرج و مرج شیمیایی، نورهای ترسناک، گیاهان شرور، کتابچه‌ی بدن، طبیعت ترسناک، صداهای ترسناک، ستارگان و سیاره‌های ترسناک، زشت‌های زیبا، حیوانات خشمگین، فسیل‌های اسرارآمیز، شوک الکتریسته، شگفتی‌های بدن، دانشمندان زحمتکش، حقایق هولناک درباره‌ی نیروها، جانداران سمی هولناک، پزشکی پردردسر، آزمایش‌های مورمور کننده، حقایق هولناک درباره‌ی زمان، انرژی‌های مرگبار، اختراعات شیطانی و....

«نیک آرنولد» نگارش این مجموعه را از سال ۲۰۰۰ میلادی آغاز کرده است و با

وجود شخصیت طنزآزی که دارد، روحیه‌ی جست‌وجوگر و ذهن کنجکاو کودکان و نوجوانان را جدی گرفته است. حجازی درباره‌ی اهداف کتاب‌های علمی می‌نویسد: «این‌گونه کتاب‌ها باید قدرت مشاهده‌ی دقیق و روحیه‌ی جست‌وجوگری را در کودک و نوجوان تقویت کنند و شناخت علمی از طبیعت و پدیده‌های آن را در اختیار مخاطب بگذارند و به آن‌ها بیاموزند که علم پدیده‌ای است اجتماعی و نه مجرد.

در کتاب‌های آرنولد نیز مفاهیم پیچیده‌ی علوم گوناگون مانند فیزیک، شیمی، زیست و... با زبان ساده و لحن جذّاب به‌همراه چاشنی طنز برای مخاطب توضیح داده می‌شود و نویسنده به تناسب موضوع، راه‌هایی را به کودک و یا نوجوان معرفی می‌کند تا او بتواند به‌وسیله‌ی کم‌ترین امکانات و حواس پنج‌گانه درباره‌ی دنیای پیرامون خویش بیاموزد. آرنولد با طرح بازی‌های علمی و آزمایش‌های ساده امکان تجربه کردن از راه تصویر، صوت، بو، مزه و لمس اشیاء را برای کودک و نوجوان فراهم کرده است.

برای نمونه، در کتاب «آزمایش‌های شلم‌شوربا با مواد خوراکی» (با عنوان اصلی -Freaky food experiments) بیش‌تر از ۲۰ آزمایش علمی وجود دارد «به همراه ناگفته‌های مورمورکننده‌ی آن‌ها!» که «چشم‌های‌تان را از حدقه بیرون می‌پراند و دل و روده‌تان را به هم می‌ریزد.» کتاب به هفت بخش اصلی تقسیم شده است به نام‌های؛ «پیش‌غذاهای حال به هم‌زن»، «سبزیجات دل‌پیچه‌آور»، «آزمایش‌های تخم‌مرغی»، «شیرینی‌های شوک‌آور»، «مایعات چندش‌آور و یخ‌لرز‌آور»، «دردسر حبابی» و «شوینده‌های شورانگیز» به اضافه‌ی مقدمه و حرف آخر که چیزی نیست مگر حرف‌هایی برای نشخوار کردن. چرا تعجب می‌کنید؟ قبل‌تر به شخصیت طنز و زبان طنز آرنولد اشاره کرده بودم. وی می‌نویسد: «خب سرانجام کتاب را تمام کردید‌هان؟ پس به شما تبریک می‌گویم شما الان یک دانشمند ترسناک واقعی هستید و این حرف یعنی این‌که حالا می‌توانم حقیقت تکان دهنده‌ای را که به علم مربوط می‌شود برای‌تان فاش کنم. حقیقتی که هر دانشمند

ترسناکی از آن آگاه است؛ بیش تر مردم فکر می کنند که علوم چیزی است که فقط به آدم‌های کله‌گنده‌ای که روپوش سفید می‌پوشند و توی آزمایش‌گاه کارهای اسرارآمیزی می‌کنند مربوط می‌شود اما بیش تر مردم اشتباه می‌کنند. درواقع علوم همه چیز را دربرمی‌گیرد؛ از جمله شما و غذاهای شلم‌شوربایی را که می‌خورید. این کتاب هم از اول تا آخر همین موضوع را بیان می‌کند. بله، این کتاب هم از اول تا آخر همین موضوع را بیان می‌کند؛ علم، مجموعه‌ای از مسایل دشوار و دوازدهن نیست که درک و فهم آن به نبوغ خاص نیاز داشته باشد. به قول «ادیسون» که شهره است به خلاقیت، برای موفقیت به یک‌درصد نبوغ نیاز است و نود و نه درصد عرق ریختن.

آرنولد با اشاره به این که گاهی «غذا خوردن می‌تواند به یک مصیبت درست و حسابی تبدیل شود» تلاش کرده است از غذا خوردن کاری لذت‌بخش و سرگرم‌کننده بسازد. از این رو، «آزمایش‌های شلم‌شوربا با مواد خوراکی» کتابی است پُر «از آزمایش‌های مربوط به مواد خوراکی بگویند؛ کتابی که بهانه‌های پدر و مادر راضی‌کن لازم برای انجام فعالیت‌هایی ضداجتماعی، مثل پختن غذاهای حال به‌هم‌زن و ایجاد هیاهو و ریخت و پاش در آشپزخانه» را به کودک و نوجوان می‌دهد. محتوای کتاب بر اساس آخرین یافته‌های علمی تنظیم شده و اطلاعات آن متناسب با قدرت فهم مخاطب است.

آرنولد در ابتدای کتاب سفارش‌های لازم را در قالب «مقررات مربوط به دانشمندان ترسناک کارآموز» بیان می‌کند که

شامل سه بند است؛ یکی این که، همیشه قبل از شروع آزمایش، دستورالعمل اجرای آن را بخوانند و تمام وسایل موردنیاز را آماده کنند. دوّم این که، به علایم هشداردهنده توجه کنند. می‌رسید یعنی چی؟ خُب، این هم یکی از ابتکارهای آرنولد است. او تابلوهایی را شبیه تابلوهای راهنمایی و رانندگی در نظر گرفته است که هر کدام پیام خاصی دارند؛ مثلاً تابلوی «مواظب خطر سوختگی باشید» یا «هشدار کثیف‌کاری ترسناک» و... بند سوّم نیز کودکان و نوجوان را ملزم می‌کند که «برای خوش‌حال کردن بزرگ‌ترهای حرف‌شنوی خود، همیشه ریخت‌وپاش‌های‌تان را تمیز کنید». بله، بزرگ‌ترهای حرف‌شنو! که یکی از مهم‌ترین وسایل لازم برای انجام آزمایش‌های کتاب است؛ یک آدم بزرگ‌سال حرف‌شنو که به کودک و نوجوان کمک می‌کند.

در هر فصل از کتاب چهار آزمایش به اضافه‌ی تمرین‌هایی برای خودآزمایی انجام می‌شود. دستورالعمل هر آزمایش نیز شامل چهار بخش است؛ «چیزهایی که لازم دارید»، «کارهایی که باید انجام دهید»، «مشاهدات» و «این اتفاق به این دلیل رخ می‌دهد». در پایان نیز یک نکته‌ی علمی مرتبط با موضوع آزمایش تحت‌عنوان «شرط می‌بندم اصلاً نمی‌دونستی!» برای افزایش اطلاعات عمومی نوجوان بیان شده است.

با توجه به ملاک‌های ارزش‌یابی کتاب‌های علمی، آرنولد در «کیفیت ساخت و پرداخت» موفق عمل کرده است. چرا؟ اول این که، نویسنده در ارایه‌ی مطالب از روش علمی استفاده کرده

است. دوّم این که، آزمایش‌های علمی ارایه شده زمینه‌ای برای کشف و جست‌وجو است و نه صرفاً سرگرمی. سوّم این که، آزمایش‌های این کتاب از نظر علمی تضمین شده‌اند. چهارم این که، مواد موردنیاز برای آزمایش در اختیار بیش تر کودکان و نوجوانان قرار دارد و دلیل آخر این که، دستورالعمل آزمایش مرحله‌به‌مرحله و با تصویر همراه است. درواقع یکی از ویژگی‌های تکنیکی آثار آرنولد استفاده از طرح‌های جذاب تصویری و خلق شخصیت‌های مختلف به تناسب هر موضوع است. مثلاً در «آزمایش‌های شلم‌شوربا با مواد خوراکی» دو شخصیت تصویری بزرگ‌سال با چهره‌های کمیک؛ یکی بی‌مو با عینکی بزرگ، سیبیلی چاپلینی و روپوش آزمایش‌گاهی و دیگری با کلاه شاپو و پالتوی بلند قهوه‌ای شبیه کارآگاه‌های قدیمی حضور دارند که در کنار آزمایش‌های علمی کتاب، داستان‌های کوتاه و جذاب را روایت می‌کنند. کیفیت تصاویر و انتخاب رنگ‌های شاد و تناسب توسط «تونی دسالز» و نیز کاغذ و صحافی خوب از دیگر امتیازهای کتاب «آزمایش‌های شلم‌شوربا با مواد خوراکی» است که در زیبایی و جذابیت ظاهری آن مؤثر بوده‌اند.

